



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Francisci Svarez Granatensis E Societate Iesv
Doctoris Theologi, Et In Conimbricensi Academia Primarij
at[que] Emeriti olim Professoris Tractatvs Qvinqve, Ad
Primam Secvndae D. Thomae**

Suárez, Francisco

Mogvntiae, 1629

Disputatio VIII. De diuisione actus voluntatis in bonum, & malum, & membrorum comparatione, & repugnantia, & continens sectiones tres.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94065](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94065)

debita; tum etiam quia hinc fit, ut iam non includat deordinationem a recta ratione.

V. Infrantia. Diluatur. Sed obiici etiam potest, nam hęc carentia non priuat actu honesto; ergo non est malitia. Antecedens patet, quia solum priuat actu ad implendum præceptum necessario: sæpe autem potest affirmatiuum præceptum impleri sine honestate actus. Respondetur primò, per se loquendo, ex intentione legis priuari actu ex obiecto honesto, quia semper lex de se requirit aliquam honestatem obiectiuam, & consequenter actum honestum, quantum est ex parte legis: quod satis est, ut priuatio positiua sit mala, quamuis per accidens ex parte operantis possit impleri lex sine actu simpliciter honesto, quod tamen nunquam fiet sine transgressione alterius legis. Deinde dicitur, ipsammet voluntariam carentiam priuari debito ordine ad rectam rationem: & hoc etiam satis est, ut sit mala voluntati, quæ tenetur vitare omnem deordinationem a recta ratione, tam in actu suo, quam in libera carentia eius.

DISPUTATIO VIII.

De qualitate diuisionis actus voluntatis in bonum, & malum, & membrorum comparatione, & repugnantia.



Explicato diuiso, & membris diuidentibus, duo super sunt declaranda, scilicet sufficientia eius diuisionis, quod prætabimus disputatione sequenti, & qualitas, seu genus eius, id est, an sit essentialis, seu accidentalis, seu an sit generis in species, seu subiecti in accidentia, ad quod explicandum præmittere, & exponere necesse est, quanta sit repugnantia inter bonitatem, & malitiam, & an aliquo modo, vel ex diuersis capitibus possint in aliquo actu conuenire vel simul, vel succelluere.

SECTIO I.

Utrum idem actus voluntatis possit simul habere bonitatem, & malitiam.

I. Resolutio questionis sub aliis verbis. Hęc questio aliter proponi potest, & solet, scilicet, An idem actus possit simul esse bonus, & malus. Sub qua interrogandi forma omnes quidem ferè autores conueniunt non posse, ut patet ex D. Thom. in tota hac materia præsertim questione 14. articulo secundo, & questione secunda de malo artic. 4. ad 2. Scotus in 1. d. 17. quest. 3. Durandus in 2. dist. 40. Bonau. d. 41. quest. 1. & penultima. Egidius d. 40. q. 1. & ibidem Albertus articulo ultimo. Almaynus tractatu primo moralium cap. 12. qui refert Gregorium in 2. d. 28. Vega, qui alios refert libro 11. in Tridentinum cap. 27.

II. Prædicta verba in vno sensu plana sunt. Hęc questio sic posita habet æquiuocum sensum, nam si bonum, & malum sumantur prout actum absolutè, & simpliciter denominant, sic est per se nota dicta resolutio appposito illo principio Dionysij, Quod bonum ex integra causa, malum ex quocumque defectu: cuius sensus est, ut actus denominetur simpliciter bonus necessarium esse, ut habeat omnem debitam perfectionem sine defectu vllò: è contrario vero, ut dicatur simpliciter Suarez in primam secundam D. Thom.

ter malus, satis esse quod aliqua perfectione debita careat. Vnde fit quod sicut est impossibile eundem actum simul habere omnem perfectionem debitam, & aliqua carere, quia hoc modo contradictoriè opponuntur, ita etiam sit impossibile esse simul simpliciter bonum, & simpliciter malum, & hoc etiam probat illa communis ratio, quod actus bonus est ille, qui est conformis rectæ rationi: malus vero, qui à recta ratione deuiat: non potest autem vtrumque horum simul eidem actui conuenire, magis quam eandem rem simul esse omnino similem alteri, & dissimilem: tamen ex hoc sensu non sequitur non posse simul in eodem actu coniungi bonitatem aliquam, & malitiam moralem, sicut quamuis non possit eadem res simul denominari frigida, & calida simpliciter, quia denominatur à potentiori, potest tamen calorem aliquem, & frigiditatem simul habere: sic ergo quamuis idem actus non possit simul ab eadem bonitate, & malitia simpliciter denominari, manet questio à nobis proposita, an possit simul habere aliquam bonitatem moralem coniunctam cum aliqua malitia, quam non inuenio tam distinctè ab autoribus disputatam.

III. Prenotatio ad resolutionem questionis in sensu autoris. Possimus autem vterius supponere aliud, quod certum est, scilicet respectu eiusdem, seu ex eodem capite, non posse simul eundem actum habere bonitatem, & malitiam, id est, si est bonus ex obiecto, non potest ex obiecto esse malus & similiter de circumstantiis, & fine, seruata proportionem: quod distinctè notauit D. Bonauent. supra. Et ratio est clara, quia hoc etiam includit apertam contradictionem, nempe quod idem secundum idem, sit conforme, & disforme rationi.

IV. 1. Sententia in sensu exposito affirmatiua. Restat ergo questio de eodem actu comparato ad diuersa, in quo generatim loquendo, potest esse duplex sententia. Prima affirmans posse actum esse bonum ex obiecto, & nihilominus esse malum ex circumstantiis, & fine, cui opinioni fauet D. Thomas 1. 2. quest. 19. articulo 4. Nam cum in corpore distinxisset quadruplicem bonitatem actus, subdit ad tertium posse in actu reperiri vnam sine alia. Idem in 2. d. 36. articulo 5. ad 5. Quæ tamen loca exponi possunt de actu exteriori, indicat etiam 2. 2. q. 20. articulo 1. ad 2. & in 1. 2. quest. 55. articulo 4. ad 5. ibi tamen Caietanus concedit posse nos malè vti virtute fidei, & spei, & moralibus virtutibus acquisitis, quæ possunt esse informes, non tamen charitate, & moralibus infusis, quæ necessario sunt formate: quod quam sit consequenter dictum videmus postea. Idem Caietanus 2. 2. q. 33. articulo 2. ad 3. dicit posse actum virtutis habere propriam speciem substantialem ex obiecto, & nihilominus esse peccatum ob aliquem defectum. Idem ferè 2. 2. questione 83. articulo 13. in fine, & 101. 1. opuscul. tract. 13. respon. 14. Scotus, & Almaynus tract. 1. moral. c. 12. nullum agnoscunt actum ita bonum, qui non possit esse malus, seu malus fieri præter dilectionem Dei ex charitate, & Almaynus refert alios autores pro hac sententia. Fundamentum esse potest, quia ad bonitatem requiritur voluntarium directum, ad malitiam autè sufficit indirectum. Rursus bonitas, præsertim ex obiecto, consistit in positiuo ordine, seu discessu ipsius actus: ad malitiam vero sufficit negatio quedam, quæ moraliter considerata respectu subiecti habeat rationem priuationis, sed non repugnat actum directe ledere in bonum obiectum, & tamen indirectè esse voluntatem alicuius circumstantiæ indebitæ, ut si quis velit imperate comedere quantum ad mediocritatem, tamè in modo, vel in loco habeat indecentiam, quam nõ

directè velit, vel indirectè, & non satis consideratè: atqui eadem ratione potest actus habere suum ordinem positum cum negat one alicuius perfectionis debet voluntati alio titulo, vel ratione, nam in hoc non inuoluitur repugnantia, sicut quod vna res sit dissimilis vni, & similis alteri, vel eidem secundum aliam formam, non est repugnantia vlla: si ergo fieri potest quod ille actus sit conformis rationi, vt dictanti de obiecto, non tamen, vt dictanti de fine, vel circumstantiis. Confirmatur, quia hoc non repugnat ex vi bonitatis, & malitiae, vt sic, vt patet in bonitate, & malitia naturali, sanitate scilicet, & morbo, pulchritudine, & turpitudine, nam licet vna res non possit simul esse simpliciter sana, & infirma, tamen cum est infirma, potest retinere aliquam perfectionem requisitam ad sanitatem: neque etiam repugnat ex speciali ratione bonitatis, & malitiae moralis, quia neque assignari potest; nec videtur possibilis, quia cum hæc sumantur ex diuersis capitibus, non habent inter se formalem oppositionem nisi respectu eiusdem.

V.
Sententia

Secunda sententia esse potest, actum voluntatis non posse simul habere veram bonitatem moralem cum aliqua malitia. Hanc significat D. Thomas dicta questione 19. articulo secundo, vbi ait bonitatem obiecti sufficere ad bonitatem simpliciter actus, & ad secundum addit, Si voluntas sit boni nullam circumstantiam posse illam reddere malam, & idem sentit ad 3. Et multi ex autoribus in principio sectionis citari videntur loqui in hoc sensu, præsertim Bonauent. & videtur fauere D. Augustinus in definitione virtutis 2. libr. de libero arbitrio capite decimo octauo & decimo nono, & 1. retractationum cap. 9. Vbi etiam dicit virtutem esse maximum bonum, quia nemo ea male vti potest, sicut aliis bonis medijs, & reddit rationem, quia opus virtutis est bonum vsus aliarum rerum: nemo autem bene vtitur, malè vtendo, quod D. Thomas supra, præsertim questione quinquagesima quinta, articulo quarto, explicat de vsu virtutis, vt principio, nam vt obiecto, inquit, potest quis male vti virtute, sed hoc non facit eam, vel actum eius malum: si autem actus à virtute elicitus posset esse malus, iam posset quis malè vti virtute, vt principio. Nec satisfacit aliquis si dicat posse nos vti malè virtute, vt principio materialiter, vt sic dicam, non formaliter, quia licet per illam faciat actum malum, non tamen vt malum, quia ab illo non habet malitiam, nec habere potest, nam hinc iam fieret has virtutes non esse maxima bona, neque esse magis simpliciter virtutes, quam intellectuales, quod est contra omnes Philosophos, & ideo Aristoteles 2. Ethicorum cap. 6. definit virtutem esse, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit, & August. 2. de moribus Ecclesie capite sexto, virtutem dicit esse, quæ animam facit optimam. Quod argumentum maxime vrgere videtur in virtutibus per se infusis, nam si acquisitis posset homo male vti, etiam infusis posset, & si infusis, etiam charitate. Quod repugnat ferè omnibus Theologis, & Augustino præfatione in Psalmum trigessimum primum, dicenti, Nū quid charitas permittit aliquid malum fieri ei, quem diligit: quoniam potius Paulus 1. ad Corinthios 13. inquit, Charitas non agit perperam, id est, corruptè, & viciosè, & infra, non cogitat malum. Vbi Chrysothomus homilia 33. non denominantem tantum vitis, sed nec consistere quidem in vniuersum vitia serentem charitatem vides, nec solum non committit mala, sed profus non cogitat. Vnde etiam est illud ad Romanos 13. dilectio proximi malum non operatur. Prima sequela probatur, quia sicut virtutes infusæ tendunt in honestum, qua-

tenus honestum est in suo ordine, & quatenus conforme rationi supernaturali, ita virtutes acquisitæ tendunt in honestum sibi proportionatū, vt tale est. Vnde D. Thomas particulam illam de finitionis virtutis, quæ nemo male vtitur, & qualiter dicit conuenire vtrique virtutibus, & si quid est difficultatis in primæ opinionis rationibus equè in vtrisque locum habet: quod vere Caietanus ait non posse aliquem malè vti virtute formata, quia per ipsum malum amitteretur: non cogit, quia posset vsus malus esse peccatum veniale, & non mortale. Tandem confirmatur vltimo à posteriori, quia alias sequitur eundem actum esse meritorium, & demeritorium coram Deo, nam omnis actus ratione bonitatis moralis habet aliquod meritum, vt docet D. Thom. 2. 2. q. 21. art. 3. & 9. Si autem simul habet malitiam, est dignus pena. Consequens autem est falsum, vt constat ex August. 15. de Ciuitate cap. 7. imo etiam colligitur ex verbis Christi Matth. 6. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, &c. & infra, Amen dico vobis receperunt mercedem suam. Ex quibus habetur, quæcumque malitia adiungatur, tollit illius meritum coram Deo: ergo etiam tollit omnem bonitatem.

Resolutio huius questionis mihi est difficilis, vt tamen facilius expediatur, distinguamus plura, quæ in hoc vno titulo continentur: cum enim tria sint capita, ex quibus insurgit bonitas, & malitia moralis, obiectum, circumstantiæ obiecti, vel actus, & finis: ex horum comparatione oriuntur, vt minimum quatuor partes huius difficultatis. Primum dubium est, an idem actus possit esse bonus ex obiecto, & malus ex circumstantiis obiectiuis. Secundum est an possit esse bonus ex obiecto, & malus ex circumstantiis interioris. Tertiū, an possit esse bonus ex obiecto, & habere malitiam ex fine. Quartum, an possit esse malus ex obiecto, & habere bonitatem ex aliquo fine. Alia autem comparatio, id est, an possit esse malus ex obiecto, & bonus ex aliis circumstantiis, difficultatem non habet: per se enim euidenter est non posse: nam si sermo sit de circumstantiis ipsius actus, necesse est eas esse malas, si actus est malus ex obiecto, nam omni tempore, & omni loco, & in omni modo, malum est facere malum ex obiecto malo: si autem sermo sit de circumstantiis obiecti, iam supra dictum est has circumstantias non dare bonitates nisi sint directè volitæ: vnde necesse est transire in rationem obiecti: imo vt componat vnum obiectum cum aliis circumstantiis, & materia circa quæ versatur actus, in quibus obiectum tendit voluntas vno simplici actu: vel ergo illud obiectum totum vt vnum est, est honestum, & sic, actus non erit malus ex obiecto: vel est turpe, & sic, non poterit habere bonitatem aliquam ex circumstantiis, quia non tendit in illas per se, & separatim, sed vt ex illis consurgit tale obiectum si bona ratione bona esse possunt.

Tractatur 1. dubium propositum num
precedenti.

Circa primum ergo dubium ratio dubitandi iam supra est proposita, quæ sine dubio facit probabilem partem affirmantem, quæ in hunc modum amplius suadet, nam circumstantiæ obiecti actus virtutis, quæ dā sunt necessariæ simpliciter ad constituendum medium illius virtutis, aliz vero sunt, quæ licet sint necessariæ ad excludendam malitiam contrariam virtuti, non tamen intra obiectum, & latitudinem alterius virtutis. Declaratur exemplo, nam soluere debuit creditor, vt habeat honestatem iustitiæ, fieri debet

VI.

Dubia quatuor circa titulum.

VII.

Suadet pars affirmans, tanquam probabilis.

debet tempore, & loco constitutis ex obligatione. Vnde si hæc circumstantiæ seruentur, reperietur medium iustitiæ; quod vero locus ille, v.g. in quo soluitur debitum, sic incommo- dum ad illam actionem, vt si, v.g. est locus sacer, vel tempus audiendi Missam, erit quidem imprudens a eo tempore, vel loco exercere talem actionem, & consequenter habet aliquam malitiam, non tamen iniustitiam; ergo potest in illo actu esse honestas iustitiæ, quia seruetur medium eius, & omnes circumstantiæ intra latitudinem iustitiæ requiritæ, & aliqua malitia contra aliam virtutem. Confirmatur, nam hac ratione sicut potest esse in obiecto bonitas obiectiua honesta, & difficultas aliqua, vel malitia poenæ delectationi opposita: ita etiam potest esse bonitas obiectiua vnius virtutis cum malitia, vel defectu alterius virtutis, sic enim idem actus, obiectiue loquendo, potest esse iustitiæ commutatiuæ, seu vindictiue; & tamen esse contra misericordiam: ergo similiter in actu interiori potest esse vtraque conditio si directè tendat in honestatem vnius virtutis, indirectè vero ex circumstantia, ex qua malitia resilit, contra aliam virtutem, potestque hæc opinio defendi, præsertim quia fere omnia argumenta facta pro secunda opinione sunt à nobis soluenda in quarto membro, seu dubio.

VIII. Probabilis tamen existimo actum ex obiecto bonum non posse habere malitiam ex circumstantiis eiusdem obiecti, quæ videtur esse opinio D. Thomæ 1. 2. quæst. 19. artic. 2. Probatum sic, nam duobus modis contingere posset oppositum. Primus est nulla interueniente ignorantia, vel inconsideratione, ita vt intellectu considerante hanc actionem externam, v.g. ex obiecto esse bonam; tamen hic & nunc, & cum his circumstantiis non posse bene fieri, nihilominus posset voluntas per vnum actum, qui substantialiter sit actus virtutis, efficaciter velle hic, & nunc illum actum externum, & consequenter per illummet voluntatem peccare ratione circumstantiarum, & hic modus, saltem moraliter loquendo, videtur planè impossibilis: nam vt actus voluntatis sit essentialiter studiosus, necesse est vt honestas ipsa moueat voluntatem ad talem actum: quomodo ergo intelligi potest, vt voluntas ex honestate moueatur ad actum, quem videt non posse simpliciter bene fieri? Neque satis est dicere posse dari aliquem affectum ad vnam virtutem: cum malitia, quæ repugnet alteri virtuti, nam reuera quælibet honestas etiam si ad terminatam virtutem pertineat, non solum inclinatur ad differentiam specificam talis honestatis, sed simpliciter ad honestatem, atque adeo excludendo quamlibet malitiam. Vnde argumentor secundo sic: quia de ratione honestatis in tali tempore est honestas absolutè, sicut de ratione talis virtutis est, quod sit virtus, sicut genus est de ratione speciei: sed de ratione honestatis absolutè est, vt nullam habeat circumstantiam honestati vt sic, repugnantem: ergo non potest obiectum propositum cum talibus circumstantiis habere veram honestatem obiectiuam talis speciei, si habeat aliquam circumstantiam contrariam rationi: ergo neque actus voluntatis tendens in tale obiectum potest esse ex obiecto bonus, & simul malitiam habere ex circumstantia. Nec exillimandum est æquiuocationem committi in hoc discursu, arguendo ab honestate absolutè, vt est genus ad honestatem simpliciter, vt excludit malam circumstantiam: sed hoc potius in argumento supponimus, de ratione scilicet honestatis præcisè, Suarez in primam secundam D. Thomæ.

vt est genus, & de ratione virtutis, vt sic, esse, vt habeat omnes circumstantias debitas ad honestatem, & consequenter, vt crearet omnibus circumstantiis rationi repugnantibus: sicut enim tali honestati debentur hæc, vel illæ conditiones: ita etiam honestati absolutè consideratè debitum est, vt conuenienti tempore, ac loco fiat, & sic de reliquis, nam talis honestas regulatur per talia principia generalia, quæ generatim etiam postulant debitum circumstantiarum concursum: & hinc forte Aristoteles, quem D. Thomas sequitur, dicit virtutes morales connecti in vna prudentia, ideoque nullam virtutem simpliciter posse exire in actum, nisi præeunte ipsa prudentia: & iudicante hic, & nunc esse conforme rationi omnibus pensatis D. Thomas 1. 2. quæstione 58. articulo quarto. & questione sexagesima quarta, articulo quarto. & Aristoteles 6. Ethicorum, per totum. Quod tandem sic declaratur, nam illud obiectum iudicatur simpliciter honestum, quod est conueniens homini, vt rationalis est: ergo de ratione talis obiecti, est vt nihil in se admittat, quod sit contrarium eidem naturæ rationali, vt rationalis est: non ergo potest idem obiectum, vt consurgit ex materia & circumstantiis eius verè, & proprie esse honestum secundum vnam circumstantiam, vel materiam, & secundam aliam turpe, sicut non potest in naturalibus eadem forma esse simpliciter conueniens alicui rei, vt talis est, & disconueniens eidem secundum eundem gradum; sed hoc ipso quod est aliqua ratione disconueniens, absolutè & simpliciter tollitur omnis conuenientia respectu talis naturæ.

Iam vero quod attinet ad alium modum, quando intercedit ignorantia, si sit inuincibilis, sic nulla est difficultas, quia tunc actus simpliciter erit honestus absque vlla malitia, quia talis ignorantia illam excusat: si vero ignorantia sit culpabilis, excludit iudicium prudentiæ, & plenam considerationem obiecti honesti, vt sic, & ideo destruet in actu voluntatis omnem rationem honestatis & virtutis simpliciter. Quod ita declaratur, quia si voluntas mouetur ad operandum ex honestate, vt sic, prout necesse est ad honestam operationem, hoc ipso ex vi talis motui, & ex virtuali, vel formali affectu ad illud applicabit intellectum ad prudenter considerandum de honestate actus, & obiecti, prout hic, & nunc ab omnibus circumstantiis pender: & tunc aut intellectus non animaduertit interuenire aliquam circumstantiam rationi repugnantem, & sic talis inconsideratio iam tunc erit inculpabilis: vnde è contrario quandocumque illa est culpabilis, & voluntaria, est signum voluntatem non moueri ex affectu honestatis, sed ex aliquo alio inferiori appetitu, qui illam imprudenter mouet, & hoc quidem saltem moraliter videtur mihi certum: metaphysice autem est probabile, quamuis difficilius, & in quibusdam actibus est hæc doctrina certior, quam in aliis, nam actualis dilectio Dei si sit perfecta, sine dubio facit, vt homo actu non peccet etiam ex ignorantia culpabili, quia ipsamet dilectio facit vt homo sit diligens in aduertendo, atque adeo, vt vel non ignoret vel saltem, vt non culpabiliter ignoret, & idem est de hac generali voluntate non peccandi, seu rectè in omnibus operandi, & similibus: in aliis autem magis particularibus res, vt dixi, est minus certa, quamuis probabilis.

Tractatur 2. dubium postumum num. 6.

Circa secundum punctum de bonitate ex obiecto, Bb 2.

IX.

X.

Sualetur
pars affirm.

iecto, & malitia ex circumstantiis non obiectiuis, sed ipsius actus, est specialis difficultas, quia hæ circumstantiæ cum non component obiectum, non immutant illud: ergo quamuis ipsæ malæ sint, relinquunt obiectum in sua honestate, & tamen voluntas potest malè tendere ratione illarum circumstantiarum quod in his etiam potest facilius intelligi, quia non sunt obiectiue voluntariæ, sed solum in ipso exercitio per modum actus, quod exemplis declaratur, primo in circumstantia temporis, si Deus prohibeat in hac hora exercere actum dilectionis Dei, nihilominus voluntas potest illum exercere; erit ergo actus ille eiusdem substantiæ cum simili dilectione facta tempore non vetito; ergo eiusdem bonitatis essentialis, quia tendit in eadem obiectum, quod ex se habet eandem bonitatem, & tamen exercere talem actum cum tali circumstantia malum est, ratione prohibitionis, & hoc est quod alij dicunt, posse eundem actum simul esse bonum quoad specificationem, & malum quoad exercitium; simile quid potest facile cogitari de circumstantia loci, vt præcise respicit ipsum actum interiorem, vt si aliquis prohibeatur exercere in tali loco amorem Dei propter indecentiam loci. Item in circumstantia quomodo, vt si quis diligere prohibeatur cum tota intentione, quæ argumenta, & similia faciunt hanc partem probabilem.

XI. Nihilominus etiam ex his circumstantiis existimo probabilius non posse actum voluntatis, si verè, & essentialiter sit honestus, ex obiecto, habere simul aliquam malitiam, quod probandum est eodem serè discursu factò in præcedenti puncto, supponendo per se, & ex natura rei, ac seclusa exercitio prohibitionis positua, fieri non posse, vt actus voluntatis ex specie bonus, sit in exercitio malus ex huiusmodi circumstantiis, quia, vt res est D. Thomas dicit 1. 2. q. 19. art. 2. semper est bonum exercere actum natura sua bonum, quia ex natura rei nihil est, quod hoc prohibeat, per se loquendo, quod ideo dico, quia per accidens posset hoc esse malum si impediret alium actum, quem tunc homo exercere teneretur, tamen illa circumstantia temporis tunc non est ex parte actus, sed ex obiectiua, & ideo ad illam applicanda sunt omnia adducta in priori puncto. Et idem dici potest de circumstantia loci, nam bonum operari, per se loquendo, bonum est, præsertim in actibus interioribus, de quibus agimus. Si autem iungamus ad aliquam posituam prohibitionem, vt rationes dubitandi positæ in num. præced. videntur supponere, sicuti multi censent probabile non posse prohiberi talem circumstantiam actus de se boni, si non impedit alium actum; sic D. Thomas in illo art. 2. ad 2. generatim docet non posse esse per se malum exercere bonum actum in interiorem, sed solum per accidens, quatenus impedit alium actum. Sic Almaynus in 3. d. 23. quest. 1. dicit Deum non posse prohibere dilectionem sui quolibet tempore per se solum propter carentiam eius, sed solum quatenus illa carentia potest esse necessaria ad alium actum, & citat Scotum in 4. d. 16. q. 1. ubi ex dictis eius sumi potest, quamuis non aperte dicat, & ratio esse potest, quia prohibitio, seu lex esse debet prudens, & consentanea rationi, ac de re esse bona; carentia autem actus boni, vt sic, in hoc tempore, vel in hoc loco, vel in hac intentione per se non est bona; ergo nec per se potest lege præscribi.

XII. Nihilominus quamuis hoc, moraliter loquendo, & ex natura rei sit verum, quod factis esse posset ad nostram assertionem, tamen absolute non videtur inuoluerè repugnantiam; quia si Deus vellet hanc legem imponere, non desset illi sufficiens ratio, vt sanctè fieret, & sufficere, saltem ad exercitium obedientiæ, & ideo admittit tali lege prohibente hæc, & nunc exercitium amoris Dei, probabile valde est non posse voluntatem elicere pro eodem tempore actum dilecti onis per se, & ex obiecto bonum, nec posse amare Deum, vt est summum bonum honestum propter se amabile, quia facta illa suppositione, si homo aduertat, & prudenter iudicet non proponet sibi Deum, vt obiectum sibi conueniens in ordine ad actum dilectionis exercendum; unde quamuis talis prohibitio per se non cadat in obiectum, sed in actum: tamen consequenter efficit: vt obiectum non sit conueniens homini in ordine ad talem actum talis tempore, loco, vel modo exercendi: mutato autem obiecto moraliter, & sub ratione conuenientis, necesse est mutari actum, qui in ea ratione obiecti fundabatur. Alter etiam potest hoc ex parte ipsius actus explicari: nam ad eliciendum actum virtutis per se bonum ex obiecto, non satis est in vniuersali iudicare de actu, vel obiecto, sed in particulari prudentiale iudicium ferre de conuenientia, & honestate actus prout hic, & nunc exercendi, quia ad honestatem simpliciter non sufficit vnum sine alio, & quia non solum obiectum, sed etiam actus ipse suo modo amatur ex vi talis virtutis, vel honestatis: ergo oportet ferre iudicium, non tantum de honestate obiecti in se, sed prout redundat in actum, seu de honestate etiam ipsius actus: quod maxime verum est in actibus liberis, in quibus intercedit quædam virtualis electio, qua homo eligit hunc actum potius, quam alium, vel quam carentiam eius, seu eligit exercere illum hoc tempore, aut loco potius, quam alio: vt ergo studiosè, & prudenter fiat, necesse est iudicare non tantum de circumstantiis obiecti, sed etiam ipsiusmet actus, interioris: ergo oportet, vt honestas actus confurgat ex obiecto, & circumstantiis tam obiecti, quam ipsiusmet actus, ergo quia ratione non potest actus ex obiecto esse bonus, & malus ex circumstantiis obiecti, eadem non potest esse simul malus ex circumstantiis ipsius actus.

Expeditur 3 dubium positum num. 6.

Circa tertium punctum videtur frequens operandi modus quod homo ordinet actum ex se bonum in finem malum, quod duobus modis potest intelligi fieri, primo, quod huiusmodi finis sit proxima, & tota ratio exercendi alium actum circa obiectum de se bonum, vt cum aliquis ex intentione vanæ gloriæ vult dare eleemosynam, ita vt illa voluntas eleemosynæ sit pura electio, & proximum motuum eius sit ipsa vana gloria, & tunc nulla est difficultas quin actus voluntatis habes bonum obiectum possit habere malitiam ex fine, tamen in eo casu tunc non habet ille actus aliquam bonitatem simul cum malitia, quia ab obiecto nullam sumit, quando materialiter tantum in illud tendit, non formaliter, quatenus honestum est: quod à fortiori patet ex dictis supra de bonitate, nam si finis honestus induens rationem proximi motui excludit specificationem propriam ex obiecto, quanto magis id faciet finis malus & in hoc sensu verissimum est, quod D. Thomas docet 1. 2. questione 19. articulo 7. Quando intentio finis antecedit voluntatem, non posse voluntatem esse bonam, nisi intentio sit bona, quia tunc, inquit, ordo ad finem consideratur, vt ratio quadam ipsius voliti, bonitas autem voluntatis pendet ex bonitate voliti: sic etiam sumi potest, quod, dixit Ambrosius 1. officiorum cap. 30. Af-

XIII.
Expeditur
dubium in
vno sensu.

30. *Affectus tuus operi tuo nomen imponit.* & Chryso-
stomus homilia 19. imperfecte in Matthæum, *Vo-*
luntatem iudicari bonam, vel malam ex proposito: & Au-
gustinus Psalm. 31. *Bonum opus intentio facit,* quod
idem est de malo. Itaque in hoc modo nulla est
difficultas.

XIV. *Proponitur aliter sensus.* Aliter ergo intelligi potest actum elicitedum à voluntate circa obiectum honestum, & proximè propter honestatem eius extrinsecè operari & referri in malum finem per alium actum intentionis, vel electionis circa talem finem, sicut supra dicebamus de actibus bonis, & circa hoc videtur aliquibus impossibile actum sic bonum imperari ab actu malo, quia actus imperatus debet esse, proportionatus imperanti; actus autem bonus non habet proportionem cum actu malo, nam potius habet in se repugnantiam saltè sub communi ratione virtutis, & vitii, & quatenus vnus procedit ex prudèti iudicio, alius ex imprudenti. Et sic præterea declaratur, quia quotiescumque vnus actus voluntatis imperatur ab alio in ordine ad finem suum sumitur, vt medium ad illum finem; sed actus studiosus, vt sic, non est medium proportionatū ad finem prauum cōsequendum; omnis enim finis humanus, est temporalis, qui obtineri potest medio actu interiori recto, & studioso, potest facilius comparari per actum moraliter similem circa idem materiale obiectum, vt si quis potest honorem, vel famam lucrari dādo elemosynam, ad hunc finem impertinens est, quod illa elemosyna sit ab operante intenta; vt honesta, vel sub quacumq; alia ratione; ergo actus honestus, vt sic, non potest imperari ab actu malo, & ita nō potest habere simul bonitatem ex obiecto, & malitiam ex fine. Denique si rationes factæ de reliquis circumstantiis, & de prudentia regulante bonitatem actus quidquam valent, eadem explicari possunt in præsentia, ergo.

XV. Nihilominus quod possit actus bonus ex obiecto per aliū actum denominari malus in ordine ad finem prauum, videtur posse sumi ex D. Thom. 1. 2. q. 19. art. 7. Quamuis non de quacumq; intentione antecedenti, sed de cōsequenti id affirmat; & q. 2. de malo art. 2. ad 4. etiam de ipso amore Dei cōcedit posse malè fieri ex praua intentione: idem Ochamus in 2. q. 19. & potest hæc sententia sic declarari, nā primo non videtur negādum, quin voluntas pro sua libertate possit actum bonum à se elicitedum per alium actum distinctū imperare, & in prauum finem referre, quia quamuis demus actum bonum, vt sic, non esse simpliciter necessarium ad finem prauum, tamen non potest dubitari, quin possit esse vtilis, & vtilior etiā, quam reliqua media, vt patet exemplis, nam credulitas rerum diuinarum potest existimari vtilis ad honores, & comoda temporalia, vnde quamuis ad hunc finem possit fortasse sufficere credulitas humana: tamē etiam posset prodesse credulitas infusa, & potest etiā vtilior reputari propter maiorem firmitatem: atque eadem ratio fieri potest de quocumque actu virtutis: ergo potest voluntas pro libertate sua vti hoc medio potius, quā alio, quia non ordinat illud ad finem prauum, vt prauus est, sed quatenus in eo aliquid commodi, vel boni relucet, quin potius interdum potest fingi tale medium necessarium ad talem finem, vt exercitiū interioris actus amoris Dei, vel spei potest existimari necessarium ad aliquam vanā delectationem, vel certè ad habendam libertatem in peccando, &c. Vnde ferè omnes auctores concedunt actum fidei etiam supernaturālē posse imperari ab intentione vanæ gloriæ, vel simili. Caietanus 2. 2. q. 5. art. 2. & communiter Doctores in illa materia. Est autem eadem ratio de cæteris

Suarez in primam secundæ D. Thomæ.

virtutibus, vt supra dicebam in simili. Confirmari potest ex Augustino de Ciuitate cap. 12. & 15. vbi significat Romanos, quamuis vana intentione: aliqua tamen opera virtutis fecisse, propter quæ præmium aliquod temporale à Deo meruerunt. Vide dicta in tract. de fide disp. 6. sect. 7. à num. 10. & lib. 2. de grat. cap. 3. à num. 13. Vnde vltèrius necessariò sequitur actum à voluntate elicitedum, quamuis per alium actum referatur in malum finem, non amittere bonitatem intrinsecam, quam ex obiecto habet, vt probat testimonium Augustini nuper adductum. Et ratio est, quæ ex principiis supra positis colligitur, quia ille actus constituitur in sua intrinseca entitate per ordinem ad obiectum: relatio autem ad finem extrinsecum tantum est in illo extrinseca denominatione: ergo non potest ille actus referri in finem extrinsecum si aufertur ab illo bonitas intrinseca, quia ex hoc omnino destrueretur, & præterea sola denominatio extrinseca non sufficit ad hoc. Cōfirmatur morali inductione, quia vix est homo, qui dum aliquid studiosè operatur, non aliquid peccet per sinistram aliquam intentionem insurgentem, aut gloriæ vanæ, aut vanæ delectationis, &c. non est autem credibile propter huiusmodi actum amitti totum fructū bonarum electionum, esset enim res valde rigida, & præter humanas vires.

XVI. Sed tunc vltèrius restat dicendum, an illi actui adiungatur aliqua malitia ex tali relatione: videtur enim cōsequenter ita esse dicendum, quia conueniens supra dictum est actum à voluntate elicitedum si mul, & imperatum, quatenus imperatus est, denominari bonum, vel malum ab imperante. Vnde si actus est indifferens ex obiecto à tali imperio, dicitur absolutè malus: si autem est malus ex obiecto, habere potest nouam speciem malitiæ ex tali imperio, ergo similiter, &c. Neque in hoc videtur esse aliquod inconueniens, cum enim vna bonitas sit intrinseca, & alia per denominationem extrinsecam, nullum videtur inconueniens quod in vno actu coniungantur, nam ibi interueniunt, sicut duo actus voluntatis, ita duo iudicia intellectus: vnum circa obiectum, & intrinsecas circumstantias eius, & ipsius actus prout circa illud elicitedus est, & hoc potest esse prudens: aliud circa finem, & media, propter illud eligenda, & hoc potest esse imprudens, & non satis cōsideratum: atq; ita ex hac parte non est eadē repugnantia in fine, quæ est in aliis circumstantiis. Dixim⁹ etiam supra bonitatem, vel malitiam ex fine extrinseco non esse obiectiuam in medio, sed primò fundari in relatione voluntatis, quod secus est in cæteris circumstantiis, quæ concurrunt ad componendum vnum obiectum respectu bonitatis, vel malitiæ, vt supra dictum est. Est ergo hic modus dicendi valde probabilis absque magna difficultate.

XVII. Nihilominus posset aliquis defendere hanc relationem actus boni interioris in prauum finem, vel non esse possibile: vel eo modo, quo possibile est, non sufficere ad denominandum actum relatū. Duobus enim modis intelligi potest voluntatem referre actum bonum in malum finem, primo imperando propriè, id est, ex vi intentionis prauæ, excitando se, & applicando se primò ad amorem alicuius boni honesti, vt honestum est: & hic modus videtur necessarius vt vnus actus ab alio denominetur malus, quia si non fiat hoc modo, neque est effectus eius, neque ab illo propriè informatur moraliter: non videtur autem possibile hoc modo imperari actum bonum à malo, propter rationes in principio huius tertij puncti factas, quæ saltē moraliter hoc vidē-

Bb 3 TUR

tur conuincere. Item quia hoc pacto optimè red-
ditur ratio, ob quam praua voluntas non potest
immediatè imperare actui fidei infusæ, quia mo-
tuum tam imperfectum, & infimi ordinis non
potest eleuare voluntatem, vel intellectum ad
actum superioris ordinis. Alio tamen modo fieri
potest, vt voluntas per sese sufficienter excitata
ab honesto obiecto, vt honesto, dum elicit ac-
tum circa illud, & primario propter illud, quasi
obiter, & concomitanter gaudet de illo actu
propter finem debitum, & consequenter eum
refert in illum; & hic modus est sine dubio possi-
bilis; tamen probabile est sufficere ad denomi-
nandum illum actum malum, quia non respicit
illum, vt effectum, sed purè vt obiectum: sicut
possem ego vanè delectari de bono actu ab alio
facto, & hoc videtur sensisse D. Thomas 1. 2. q. 19.
artic. 7. per distinctionem illam de intentione an-
tecedenti, & consequenti, & eodem sensu dicit
sæpe nos vt malè virtute, vt obiecto, scilicet 1. 2.
questione quinquagesima quinta, articulo quarto, atque
hoc modo omnia facillè conciliantur, sicque op-
time intelligi potest vnum hominem simul me-
reri, & demereri per diuersos actus, qui licet cum
aliquo ordine concomitanter se habeant, tamen
vnus est bonus, & alius malus, & hic non tollit
integram bonitatem illius, quia proprie non est
circumstantia eius, vt actus est, quomodo dixit
Cordub lib. primo. questione 50. circumstantias ma-
las, quæ tantum concomitanter se habent ad ac-
tum bonum, non emaculare illum: dixisset tamen
melius illas non esse circumstantias, quia
non efficiunt moraliter.

XVIII.
Satisfit mo-
tuis conten-
dentibus
nunquã da-
ri opus me-
riorum fa-
ctum cū sine
non bono.

Atque hinc facile responderetur ad rationes, &
testimonia in num. 13. quibus probatur eos, qui
vana intentione operantur, nullam habere mer-
cedem, & consequenter neque bonitatem ali-
quam, quæ Deo placeat: nam id est verum, quan-
do praua est voluntas, quæ mouet ad ceteros
actus, at vero quando voluntas vere mouetur ex
bonitate obiecti, iam ea ratione habet bonum fi-
nem, & consequenter, vt sic potest habere meri-
tum, quamuis concomitanter habere possit ali-
quam prauam intentionem, à qua nullum possit
oriri meritum, sed potius demeritum. Dices er-
go posse aliquem simul diligere Deum super om-
nia, & malè vti illo mer amore saltem vt obie-
cto, referendo illum in malum finem: consequens
videtur apertè inuoluerè repugnantiam, quia a-
mor Dei repugnat formaliter cū peccato actuali.
Responderetur cum dicimus voluntatem posse ma-
lè vti actu bono per malum actum, intelligendum
est, quantum est ex communi ratione bonitatis,
& malitiæ, nisi aliunde sit repugnantia ex parte
obiecti, & finis: sicut in communi loquendo non
repugnant simul esse actus bonos, & malos in
voluntate, repugnabunt tamen si in suis obiectis
includant contradictionem, & hac ratione ne-
quit fieri, vt cum hac efficaci voluntate, *Volo nul-
lum peccatum habere*, sit actuale peccatum: sic ergo
dicendum de amore Dei: est enim quidam amor
Dei perfectus, & efficax ex modo, & ex obiecto,
quo voluntas actu vult placere Deo in omnibus,
tam grauioribus, quam leuioribus rebus, & hoc
actu nemo potest malè vti, etiam venialiter, quia
hic malus vsus repugnat cum illo actu ex parte
obiecti illius: alius vero est amor Dei perfectus
quidem substantialiter, non tamen omnino, vt
cum quis vult efficaciter habere Deum pro vlti-
mo fine, & vitare omnia peccata mortalia, quæ
ab illo auertunt, & hoc actu non potest volun-
tas malè vti mortaliter, propter eandem repu-
gnantiam, potest tamen venialiter, quia obie-

ctum illius amoris non excludit omne peccatum
veniale, & ita quoad hoc eadem est ratio de hoc
actu, & de quolibet alio studio.

Vltimo circa hunc punctum constat ex dictis, XIX.
quid dicendum sit de actu bono ex obiecto, an
possit fieri malus retenta priori bonitate ex obie-
cto, ex sola carentia relationis in vltiorem fi-
nem bonum, sicut actus indifferens ex obiecto
sic malus ex sola carentia boni finis. Dico ergo,
moraliter loquendo, ex natura rei id non posse
accidere: quia si obiectum est bonum, & vt sic
est inrentum, ipsum est sufficiens finis bonus,
vnde ad bonitatem actionis nõ requiritur rela-
tio in vltiorem finem, & ideo è conuerso, non
potest actus habere malitiam ex carentia talis re-
lationis: si vero fingamus ex speciali præcepto
imponi hanc obligationem, tunc non censo in-
conueniens reperiri simul hanc malitiã cum a-
liqua bonitate, tamen bonitas erit intrinseca ac-
tui, malitia vero primò & per se consistit in om-
missione alterius actus, quo alter erat referen-
dus in vltiorem finem, à qua priuatione, vel
carentia nihil obstat alium actum extrinsecum
denominari malum.

Resoluitur 4. dubium positum
num. 6.

Circa quartum punctum, an actus ex obiecto XX.
malus relatus in bonum finem habeat simul bo-
nitatem, & malitiam: supponendum in primis
posse voluntatem libertate sua hoc modo ope-
rari, sicut Exod. 3. obsterices mendacio vsæ sunt
ad tuendam vitam infantium ludæorum: & ratio
est, quia actio praua ratione eius, quod ma-
teriale est in ipsa, potest esse vtile ad consequen-
dam aliam rem bonam, & honestam, sic enim
subripere rem alienam potest esse vtile ad subue-
niendum proximo indigenti, & hoc docuit D.
Thomas 1. 2. quest. 19. art. 3.

Hoc ergo positum tres possunt esse modi dicen-
di. Primus est in eo casu intentionem bonam a-
deo esse vtilem, & efficacem, vt auferat totam
malitiam electionis. Ad quod cõfirmandum ad-
ducunt Patrum testimonia supra citata.
13. quod finis discernit humanas operationes:
vnde Cassianus collatione 17. dicit mendacium et-
iam excusari propter bonum finem: quod potest
confirmari exemplo obstericis, quæ præmium
à Deo receperunt, & ratio adiungi potest, quia
intentio est, quæ dat speciem actioni.

Nihilominus hoc non potest esse in vniuer-
sum verum: potest quidem interdum bona intentio
efficere inculpabilem ignorantiam, vel inconfi-
derationem circa malitiam medij, & tunc excu-
sabit, non propter bonitatem intentionis, sed
propter ignorantiam, quæ reddit inuoluntariam
malitiam medij: non est tamen necessarium hæc
ignorantiam semper interuenire, interdum enim
homo sciens mendacium esse malum hic, & nunc,
vult mentiri propter tuendam vitam amici, &
idem interdum erit interueniente ignorantia vin-
cibili, & tunc est certum electionem esse malam,
vt constat ex D. Thoma 1. 2. quest. 19. artic. 7. & in 2.
d. 38. articulo 4. & 5. vbi etiam Magister dist. 40. cum
aliis Doctoribus, sumitur ex Augustino lib. contra
mendacium cap. 3. & 4. & ex Aristotele 6. Ethicorum
cap. 7. Et ratio est clara ex dictis, quia non ob-
stante bona intentione malitia medij est volun-
taria, sed vt actus voluntatis sit malus: non opus
est, vt malitia obiecti sit intenta, sed satis est
quod sit quomodocumque voluta directè, vel in-
directè, vt supra probatum est: ergo talis electio
habet

XXIX.

Actus non
amittit bo-
nitatem suã,
eo quod ca-
reat relatio-
ne ad finem
bonum ex-
trinsecum.

XX.

Casus huius
dubij possi-
bilis est.

XXI.

Opinio est
firm. & cum
ad motum.

XXII.

Reijctur
simpliciter.

habet malitiam ex obiecto suo: est ergo simpliciter mala: & ita est soluta ratio in contrarium: de testimonio autem adductis dicā statim respondendo ad similia sumpta ex Evangelio. Ad illud autem Exod. 3. distinguendi sunt duo actus. Vnus fuit per modum intentionis, scilicet voluntas liberandi proximum à morte, & ille fuit meritorius, & propter illud præmium receperunt. Alius fuit per modum electionis, scilicet voluntas mētiendi, & in illo nullum fuit meritum. Ita fere D. Thomas 2. 2. quest. 110. art. 3. ad 2. ponderans verbum illud, *Quia timuerunt obstetricis Deum*: addit vero ibi artic. 4. ad 4. etiam per actionem mendacii potuisse mereri saltem aliquod temporale præmium, quatenus procedebat aliquo modo à voluntate bona, propter Gregorium 18. *moralium* cap. 2. Sed hoc difficilius est: sufficitque responsio data.

XXXII. Sed obicitur potest illud Matth. 6. & Luc. 11. Si instatur ex testimonio Scripturæ. *Ubi dicit Chryso- stomus hom. 25. per oculum intellectum intelligi: ceteri vero Patres intelligunt rectam intentionem: & re vera est aperta intentio Christi Domini: nā de hac re instituerat sermonem, vnde incipit: Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis, & ita exponit Augustin. lib. de opere Monachorum cap. 16. concludens tale esse factum, qualis est intentio. Idem lib. 4. contra Iulianum cap. 13. & D. Thomas 1. 2. quest. 11 art. 15. ad 1. & 2. Abulenti q. 179. membr. 6. non potest ergo, si intentio est bona, electio esse mala: quod etiam confirmant illa verba Matth. 7. & Luc. 6. non potest arbor bona malos fructus facere: Vbi etiam per arborem bonam intentio bona intelligitur. Ad primum testimonium responderetur, si nomine oculi intelligamus præcium adum intentionis, vt conditum ab electione, sic regulam illam non esse simpliciter necessariam, sed moraliter intelligendam, quia vt in plurimum ita accidit, vt ibi Iansenius exponit, vel certe intelligitur quantum est ex parte intentionis formaliter sumptæ, vt bona est. Secundo vero, meliusque dicitur oculum ibi appellari intentionem non tantum secundum se, & præcisè sumptam, sed etiam participatam in electione: vnde si intentio est bona, electio autem mala, non potest dici simplex mentis oculus, vt recte Bonauentura in 2. d. 38. quest. 1. & significat D. Thomas in 2. d. 38. quest. 1. art. 1. dicens intentionem vocari oculum quatenus virtus intentionis manet in ratione ordinante media ad finem: que ordinatio simplex non erit, nisi honesta media ad honestum finem ordinentur. Atque eadem est responsio ad secundum testimonium, si per bonam arborem bonam intentionem intelligamus cum Augustino 1. de Gratia Christi cap. 18. & 19. & libr. de vera & falsa penitentia cap. 2. tamen ad litteram non tantum bona intentio, sed simpliciter bona voluntas intelligitur, vt notat D. Th. 1. 2. quest. 110. art. 2. ad 1. & 1. part. quest. 49. art. 1. ad 1. quest. 1. de malo art. 3. ad 1. & sumitur ex Augustino 1. contra Adimantum cap. 26. vbi adducit illud Mat. 12. aut facite arborem bonam, &c. Vnde colligit esse in potestate hominis facere arborem bonam, quia est in potestate eius facere bonam voluntatem, à qua non possunt prodire nisi boni fructus. Item libr. 1. contra Iulianum cap. 3. de nuptiis cap. 26. in Enchiridion. capit. 15. Anselm. Matth. 7. neque est dissimile, quod alii dicunt, per arborem bonam intelligi bonum hominem, quod est certe satis consentaneum verbis Christi, dicentis, *Omnis arbor, que non facit bonum fructum, excidetur, &c.* & ideo concludit. *Omnis homo de thesauro suo profert bona: atque ita notat ibi Chryso. homilia 14. & Augustinus in aliquibus locis citatis, & libr. 3. contra literas Pelliciani cap. 14.**

hoc tamen in idem redit, quia bonus homo bona voluntate constituitur.

Secundus modus dicendi esse potest fieri non posse, vt ab intentione bona procedat mala electio, & ideo non posse simul in tali electione esse aliquam bonitatem: quod dupliciter potest explicari, & fundari, primo, quia licet ex intentione rei honestæ possit oriri mala electio, tamen quando talis electio oritur, signum est intentionem illam non procedere ex motu honestatis, sed tantum materialiter versari circa rem honestam, & ideo neque in se habere honestatem, nec communicare illam electioni, quia omnis intentio est causa electionis sibi proportionatæ: turpis autem electio non habet proportionem cum intentione honesti, vt honestum est. Item, quia quod est causa mali, malum est: ergo si intentio honesta esset causa malæ electionis, hoc ipso fieret mala: sed licet hoc, moraliter & regulariter loquendo, ita sit, tamen non est simpliciter necessarium, nec repugnat aliter fieri, nam qui intendit rem honestam etiam sub honesto motu: etiam intendit rem illam materiale quæ honesta est, turpe autem medium, quamuis, vt malum est, non sit vile ad bonum, tamen ratione eius, quod materiale est in ipso, potest esse vile ad rem honestam comparandam. Ergo etiam si voluntas honeste intendat, potest libertate sua eligere quodlibet medium vile ad obtinendam rem intentam siue materialiter, siue formaliter vile sit.

XXIV. 2. Opinio.

XXV.

Aliter ergo dicunt alii, si voluntas sic eligat, hoc ipso intentionem fieri malam, quia est causa mali, quod sentit Aegydius in 1. d. 40. quest. 1. art. 1. Sed hoc in primis non euacuat difficultatem: nam sequitur in intentione ipsa simul esse bonitatem, & malitiam, quia non potest amittere bonitatem, cum sit illi intrinseca, & essentialis, & prior electione: deinde in rigore id falsum est, quia electio, proprie loquendo: neque est intentio, neque circumstantia intentionis, sed quid posterius, ergo non potest illam inficere, si de se bona est. Item quia bona intentio de se non est causa malæ electionis, sed libertas voluntatis: ergo illa malitia non est tribuenda intentioni, sed causæ deficienti: quæ est voluntas, quemadmodum licet quando ex vero assensu fidei, & alia falsa præmissa inferatur falsa conclusio, quamuis aliquo modo concurrat assensus fidei, tamē non est causa falsitatis, quia non ex illo, sed ex alio principio deficiente sequitur: ergo similiter cum intentio bona de se inclinet ad bonum, quamuis voluntas cum illa se determinet ad malam electionem, quatenus habet aliquam conuenientiam cum bono, non est tribuenda malitia intentioni, sed voluntati: ergo inde non fit mala intentio. Dices posse contingere, vt homo videns talem finem bonum non posse obtineri nisi per vnum mediū malum, vel adhuc perseveret, vel denuo habeat efficacem intentionem talis finis, & tunc non potest illa intentio non fieri mala, quia est virtualis voluntas talis medii, & causa necessaria in sensu composito: atque ita Medina concedit 1. 2. quest. 19. Quando mediam malum est vnicum intentionem fieri malam ex electione. Dico tamen etiam in eo casu hoc improprie dici, nunquam enim intentio bona ex hac parte fit mala, sed vel à principio fuit mala, vel mutatur vna intentio in aliam: si enim hominibus prius bona fide intendit honestum finem, vt sic, postea autem videt finem illum non posse obtineri nisi per malum medium, necesse est vt deficiat à priori intentione, quia honestū motuum non mouet nisi iuxta regulas prudentiæ, vnde

non potest mouere ad malum medium, quare si voluntas perseverat in ea prosecutione, vel signum est à principio non intendisse ex motu honesto, vel certe necesse est, ut mutet intentionem, & quod prius amavit propter honestatem, amare incipiat propter naturalem inclinationem, vel aliam similem causam.

XXVI. Tertius modus dicendi est. Etiam si contingat hominem eligere malum medium ex intentione illa bona, electionem illam esse malam ex obiecto: ex fine vero nullam habere bonitatem, quia electio non accipit bonitatem ex fine pro ut in se est, sed ex ordinatione medii ad finem: quamuis autem finis in se sit bonus, tamen ordinari malum medium ad finem bonum non est bonum, nec rationi consentaneum, & ideo ex hac ratione actus nullam accipit bonitatem. Accedit quod licet finis sit intentus ut honestum est, tamen per illam electionem non ordinatur medium ad finem, ut honestus est, sed absolute, ut talis res est, & ideo mirum non est, quod inde nullam accipiat bonitatem, & ista est communis sententia in 2. d. 38. & 40. Solet autem hic queri, an talis intentio bona, esto non det bonitatem, saltem minuatur malitiam, nam communiter ita omnes videntur affirmare. Fauetque Augustinus lib. contra mendacium cap. 7. & de mendacio cap. 14. in Enehyrido. cap. 18. dicens minus malum esse mentiri propter utilitatem proximi, quam sine causa. In contrarium vero esse potest, quia idem Aug. lib. 50. homil. in 7. & habetur in cap. forte 14. quest. 5. dicit, Qui furatur, ut det elemosinam, & dat, non minuire peccatum, sed addere peccatum peccato. Respondetur ex parte obiecti, neque minui, neque augeri malitiam malæ electionis ex bona intentione, quia idem obiectum cum eadem deordinatione manet: at vero ex parte affectus, & voluntatis minuit aliquo modo quatenus minuit voluntariū, & liberum: potest etiam dici minuire quatenus impedit prius aliquod aliud motiuum: per se autem nunquam auget, nam D. Augustinus ultimo loco non dicit augeri electionem, nam qui dat rem furto ablatam, denuo peccat, quia denuo male utitur re aliena, præcipue si se reddat impotentem ad restituendum.

SECTIO II.

Verum idem actus voluntatis successiue possit esse bonus, & malus.

I. **D**Ve sunt opiniones, prima absolute affirmat, quam tenet Durand. in 2. d. 40. quest. 30. ubi Capreolus quest. 1. licet art. 1. conclusionem 3. contrarium sentire videatur, tamen statim art. 3. respondens ad argumenta Durandi in eius sententiam incidit, dicens eundem actum physice moraliter mutatum ex bono posse fieri malū, quod etiam sentit Scotus quodlibet. 18. artic. 3. Caietanus 1. 2. quest. 19. artic. 1. significat D. Bonaventura in 2. d. 41. art. 1. ad penult. latius Almaynus in 3. dist. 23. q. 1. Qui solum excipit Dei amorem. Fundamentum est, quia putant bonitatem, & malitiam accedere actui voluntatis, ideoque successiue posse abesse, & adesse.

II. Secunda opinio dicit actum exteriorem posse esse successiue bonum, & malum, quia potest à diversis actibus voluntatis successiue manare, sic enim homo interdum incipit bona intentione operari, & operationem perficit mala inten-

tionem: tunc autem putant necessarium esse actum interiorem mutari, nec posse eundem numero actum qui in principio fuit bonus, successiue temporis fieri malum ita Conrad. 1. 2. quest. 19. artic. 1. & putat esse opinionem D. Thomæ quest. 10. art. 6. ubi de actu exteriori querit, an possit esse successiue bonus & malus, quod de interiori non quaesierat, & de illo affirmat solum quatenus idem actus exterior successiue temporis potest procedere à diversis voluntatibus bona, & mala, & hanc sententiam defendit Gabriel in 8. dist. 41. questione prima, artic. 2. significat Richardus questione 1. & 2.

Resolutio huius questionis est facilis, si consequenter loquamur iuxta principia posita, & potest ampliari hæc questio, seu varie comparari, non solum, an actus possit fieri ex bono malus sed è contrario: aut ex non malo malus, aut è contrario: suppono etiam ex supra dictis actum voluntatis posse considerari præcise, ut elicited, & ut sic vocari proprie, & in rigore interiorem, vel ut imperatum, seu imperabilem, sub qua ratione est quoddammodo exterior. Dicendum est primo. Si actus voluntatis, ut elicited, & pure interior, est bonus, non potest idem manens fieri malus. Probatur ex dictis, quia ille actus est bonus transiens in rationem obiecti: aut ergo mutatur obiectum, vel non: si non, ergo nec mutatur bonitas actus, quatenus elicited est: si vero obiectum mutatur, ergo & ipse actus: ergo non fit malus actus, qui erat bonus, sed potest voluntas transire ab actu bono in malum. Confirmatur, nam dictum est hanc bonitatem esse ipsam entitatem actus: ergo neque ablata bonitate potest manere eadem entitas actus, nec potest illa bonitas esse in actu, in quo prius non fuit. Sed obici solet, nam interdum potest voluntas operari circa aliquod obiectum, quod successiue temporis sit prohibitum, cum antea non esset: tunc ergo incipit esse malus idem actus, qui erat bonus, quia incipit esse prohibitus. Respondetur negando sequelam: nam in huiusmodi casu, si actus interior prius reuera fuit bonus ex obiecto, necesse est, aut postea mutari in voluntate, etiam si exterior actio continueatur, vel hominem excusari per ignorantiam, vel in advertentiam inculpabilem adueniente prohibitionis tempore: at quod ita fiet, ut actus semper perseveret bonus, que ita patet, a nam aut existente tempore prohibito, homo advertit prohibitionem, vel non. Si non advertit, & prius operatur bene, etiam postea, quia excusatur: si autem advertit, iam videt mutatam esse honestatem obiecti, ergo non potest ab illa moveri ad perseverandum in eadem actione: ergo si prius movebatur ex honestate, necesse est, ut habeat novum actum & quod moveatur ex delectatione, vel alia commoditate.

Dices, fieri posse, ut nec directe advertat, nec inculpabiliter ignoret, sed ex aliqua culpabili inconsideratione. Respondetur id fieri non posse sine mutatione in actu interno, nam si prior voluntas erat studiosa, intellectus prudenter iudicabat de agendis: unde si non mutat actum, vel iudicium, non potest inconsideratio subsequens esse culpabilis: oportet ergo, ut vel in particulari, vel in confuso advertat factam esse mutationem in obiecto, seu in prohibitione, aut moraliter posse fieri, aut se teneri ad advertendum; nam facta sit, vel aliquid simile, nam si nullam omnino ex his reflexionem faciat intelligi non potest, quomodo inconsideratio denuo sit culpabilis: si autem eam faciat, non poterit simul

III.
Notatio pro
resoluto.

1. Assertio.

IV.

omittere voluntarie necessariam diligentiam, & perseverare in prudenti propositione obiecti honesti, nam inuoluitur in hoc repugnancia, nam prudentia non iudicat nisi consideratis omnibus sufficienter, quæ hic, & nunc occurrunt.

V. Sed quæuis hæc sint vera de mutatione actus de bono in malum, tamen de mutatione de bono in non bonum, Gabriel in 3. d. 23. q. 1. a. 1. sequutus Ochamum q. 13. & Cameracensem in 1. q. 1. dicit, quamuis moraliter non possit actus bonus carere bonitate; tamen supernaturaliter posse, quia licet naturaliter pendeat à voluntate & prudentia, tamen supernaturaliter potest sine his conseruari. In hac sententia inuoluntur alix partes, quantum scilicet pendeat actus voluntatis à cognitione obiecti, & à voluntate de quibus supra; fortasse probabilius est ita essentialiter pendere, vt non possit aliter fieri, saltem astringendo, & informando voluntatem, prout nunc loquimur: quidquid autem de hoc sit, certum in vniuersum est, talem actum, à quocumque, & quomodo cumq; fiat, non posse priuari habitu din ad obiectum honestum, quia hæc est eius substantia, & eadem ratione non poterit priuari bonitate, quæ in eadem habitudine consistit etiam si fortasse fieri possit, vt illa bonitas non tribuatur homini si ab illo non procedat, vel si non procedat & humano modo procedat.

VI. Dubium subortum ex nunc dicitur. Vnde obiter expeditur dubium illud, scilicet, an omnis actus, qui in homine cordato est bonus, & honestus, & moraliter possit esse in amente, vel dormiente, seu quocumq; modo carente vsu rationis, nam si hoc potest esse, poterit quicumque actus bonus manere sine bonitate, quia sine vsu rationis non est bonitas moralis; videtur autem id posse contingere, nam experimur nos in somnis habere eandem apprehensionem obiectorum honestorum, & circa ea versari voluntatem; item amentes interrogati responderent se diligere Deum, quia bonus est: vel facere hoc, quia obedientia præcipit: ergo habent in voluntate actus eiusdem substantiæ cum actibus, qui sunt cum vsu rationis. Respondetur supra dictum esse, aliud esse loqui de bonitate actus interioris quoad substantiam, vel quatenus moralis est: concedo igitur posse actum moraliter bonum manere quoad substantiam sine illa moralitate bonitatis, quæ ex libertate pendet, vt supra etiam tractatum est. Sed est considerandum, aliud esse loqui de libertate actus, in qua moralitas actus consistit proxime, vt supra dictum est, de qua præterea procedunt omnia dicta; aliud vero de dependentia actus ab vsu rationis, qui non solum ad libertatem necessarius est, sed etiam ad manifestandam in obiecto honestatem, ex qua sumenda est formalis bonitas actus, & hæc dependentia est essentialis eo modo, quo essentialis est voluntati cognitionem supponere, & hoc modo fieri non potest, vt actus voluntatis bonus duret, quin ex parte intellectus sit sufficientis rationalis cognitio ad proponendam, & iudicandam honestatē obiecti, an vero in amente, vel dormiente possit esse talis cognitio, quidquid alij sentiant, mihi videtur non posse, nam suprema ratio obiectiua, ad quam maxime videtur necessarius discursus, est ratio honestatis: ergo si amens potest huiusmodi rationem diiudicare, & ad alias inferiores rationes comparare, quid illi deest ad sufficientem vsu rationis, præcipue moralem, præsertim quia qui potest attingere rationem honesti, poterit etiam oppositam mali cognoscere, quia opposita nata sunt fieri circa idem, & non est maior difficultas in

vno obiecto, quam in alio; ergo posset hæc inter se conferre, & consequenter inter illa eligere: ergo haberet sufficientem vsu rationis ad peccandum. Neque oppositum suadet nulla experientia, quia licet amentes habeant actus circa eadem obiecta materialia; tamen non discernunt rationem honestatis, & rectitudinis: sed sicut animalia mouentur naturali instinctu, ita hi feruntur quasi naturali impetu, quo ex habitu, vel speciebus relictis & obiecto proposito iudicat hoc vel illud esse faciendum.

VII. Dicendum secundo. Actus elicited voluntatis præcise, vt elicited, & interior, potest interueniente ignorantia, vel extrinseca prohibitione fieri ex non malo malus, vel è contrario, quamuis non possit fieri bonus. Hoc autem constat ex dictis, quia si homo vel ignoret, vel non aduertat malitiam obiecti, potest elicere circa illum actum voluntatis non malum, qui potest idem numero durare oblata ignorantia vel inconsideratione: & tunc incipit esse malus, & ratio est, quia ad hoc non est necessaria mutatio in propria ratione obiectiua, quæ mouet voluntatem: & idem est, si prius actus non erat prohibitus, & postea est prohibitus, propter eandem causam, quia prohibitio non mutat delectationem, vel contentiam ad naturam animalem, quæ sufficere poterat ad substantiam, & entitatem talis actus: sine alterutra autem ex his mutationibus non potest intelligi, quod fiat huiusmodi mutatio in actu elicited, vt talis est, quia nullum est aliud caput, vnde possit oriri malitia, vel vnde possit voluntas à malitia excusari, non sufficit autem hæc mutatio, vt huiusmodi actus fiat bonus, quia ad hoc necesse est, vt mutetur motiui voluntatis, & consequenter positia habitudo actus ad obiectum, quæ tamen non mutatur propter nouam prohibitionem, vel considerationem nisi actus ipse mutetur.

VIII. Vltimo dicendum est, si actus à voluntate elicited consideretur, vt imperatus, vel imperabilis per alium, actus sic fieri potest de bono malus, & è contrario. Hoc probant rationes primæ opinionis in n. 1. quia potest mutari intentio, & imperium, neq; in hoc contradicunt auctores secundæ opinionis, sed potius idem sentiunt, quia, vt supra dixi, eadem est ratio de actu interiori, quæ de exteriori: sicut ergo actus exterior potest esse bonus, vel malus successiue per denominationem ab actibus diuersis, ita etiam interior.

SECTIO III.

Verum diuisio actus voluntatis in bonum, & malum sit essentialis, vel accidentalis.

PRIMA opinio dicit esse subiecti in accidentia. I. tenet Caietanus 1. 2. q. 19. art. 1. tribuit D. Thomas 1. p. quest. 48. art. 1. ad 2. Quia dicit bonum, & malum non esse differentias in genere nature, sed in genere moris. Confirmatur, quia D. Thomas citato loco 1. 2. dicit ita se habere bonum & malum ad actum voluntatis, sicut verum, & falsum ad actum intellectus. sed hæc est diuisio subiecti in accidentia: ergo & illa. Faut Bouauentura in 2. d. 41. art. 1. quest. 2. Durand. d. 40. quest. 3. Major quest. 1. Fundamenta sumenda sunt ex discursu omnium, quæ tractata sunt iam scilicet præcedenti, scilicet, quia bonitas, & malitia potest adesse, & abesse eidem actui voluntatis, vel quia consistit in relatione, quæ mutatur mutato extremo. Adiditur confirmatio, quia actus voluntatis immediate

Handwritten notes in red ink on the right margin, including the word "OPINIO" and other illegible characters.

diare diuiditur in odium, vel amorem, aut in voluntatem simplicem, intentionem, fruitionem, &c. quæ sunt diuisiones immediate, & substantiales, & quodlibet ex illis membris potest diuidi per bonum & malum; ergo signum est illas non esse differentias substantiales, sed accidentales.

II. *2. Opinio.* Secunda opinio est hanc esse diuisionem per se, & essentialem. Ita Conrad. 1. 2. *quest. 19. artic. 1.* & ita exponit ibi D. Thomam *3. contra Gentes cap. 9. & in 2. 2. question. 4. artic. 1.* ubi in hoc ponit differentiam in actus elicitos, & imperatos, quæ nulla esset si respectu vtrorumque diuisio esset accidentalis. Sentit ergo respectu actus imperati hanc diuisionem esse accidentalem; respectu vero eliciti esse essentialem, & rationem differentia assignat, quia actus interior est per se in genere moris, exterior vero tantum per accidens, vnde intelligitur quod ex D. Thom. supra citauimus, nam differentia in genere moris, absolute loquendo, non facit differentiam in genere nature, nisi in his, quæ per se, & intrinsece sunt in genere moris, vt sunt actus eliciti à voluntate; vnde idem sentit D. Thomas 1. 2. *quest. 18. artic. 5.* & bene Richard. in 2. *dist. 40. artic. 2. quest. 1.* & Egidius *quest. 2.*

III. *2. Assertio.* Hæc questio eodem modo, & eadem distinctione, atque ipsidem principijs definienda est, ac præcedens. Itaque loqui possumus de actu voluntatis interno pure, vt inturo & elicito; vel, vt imperatus, vel imperabilis est per alium actum. Primo dicendum actum pure interiore per se, & essentialiter diuidi in bonum, & malum, quamuis fortasse illæ voces non significant formaliter, sed tantum describant differentias essentielles; nec dico in hoc sensu diuisionem esse adæquatam, seu sufficientem, aliquid enim actus voluntatis esse possunt, qui hoc modo non sint boni, nec mali, de quo *dissertatione sequenti.* Sed solum assero illa membra esse per se, & essentialiter diuersa; quæ sine dubio est mens D. Thomæ, & patet ex dictis, quia ostensum est bonitatem sumi ex obiecto formali, & consequenter pertinere ad substantiam, & essentiam actus, vnde fit, quod licet malitia, vt sic, formaliter sumpta non dicat differentiam, indicat tamen illam in interiori actu, sicut irrationale, quamuis formaliter non sit differentia bruti, indicat illam quod ita declaratur, nam talis malitia actus necessario indicat actum non tendere in obiectum sub ratione honesti, sed sub alia inferiori, cum qua potest esse coniuncta malitia; ergo indicat essentialem differentiam diuersam. Et hoc est quod D. Thomas citatis locis, & in 2. *distinct. 24. artic. 2. ad 5. & question. 1. de virtutibus art. 1. ad 3.* dixit, malitiam ratione adiuncti, seu fundamenti esse differentiam. Confirmatur primo; nam hoc modo diuisio habitus in virtutem, & vitium est per se, & essentialis, nam si sumatur respectu eiusdem nature, indicat essentialem differentiam formarum, vt quia frigus est malum igni, calor autem bonus, recte colligimus illas formas nature sua esse diuersas.

IV. *Ad argum. in num. 1.* Neque contra hanc assertionem quidquam vrget confirmatio adducta pro priori sententia, potest enim retorqueri, (sitque altera confirmatio.) Nam actus voluntatis potest diuidi per bonum, & malum, & quodlibet ex his membris potest diuidi per amorem, & odium, intentionem, electionem, &c. Vnde ex hoc argumento non magis potest colligi hanc diuisionem esse accidentalem, quam reliquas, præsertim cum hæc fiat ex primis differentiis eorum, in ratione boni honesti, vel non honesti. Dico ergo non esse

inconueniens idem genus diuidi per varias differentias per se, & essentialiter diuersas, sicut habitus potest per se, & immediate diuidi in virtutem, & vitium, seu non virtutem, & in materialem, vel spiritualement, vel aliquid simile; nam sepe differentia sunt inæquata, & sumi possunt ex variis conuenientis rerum: quod autem in post prædicamentis dicitur, generum non subalternatim positurum non posse esse easdem differentias, vel intelligendum est de adæquatis differentiis, vel limitandum est ex eodem Aristotele in *topiciis*, nisi illa duo genera sub vno tertio constituantur, sed de hoc alias.

Secundo dicendum, si actus voluntatis confideretur, vt imperatus, vel imperabilis per alium actum, & quatenus sub ea ratione potest esse bonus, vel malus, sicut accidentalis diuisio: hoc constat ex doctrina D. Thomæ citata, adiunctis his, quæ dicta sunt in *duabus scilicet præcedentibus*; nam in primis quoad hoc eadem est ratio de actu voluntatis, & de quolibet alio exteriori: sed respectu actus exterioris talis diuisio est accidentalis, loquendo de bonitate, & malitia formali, vt loquimur. ergo. Item, quia sub hac ratione non est voluntatis non est bonus, nec malus per intrinsecam habitudinem ad obiectum, vel ad circumstantias, vt transeunt in rationem obiecti, sed per denominationem ab actu imperante, & in malis per carentiam talis relationis, si debita sit; sed hæc sunt extrinseca actui, & possunt abesse, & adesse, & ita in sensu hoc recte procedunt rationes primæ sententiæ, & in eodem sensu accommodandum est illud exemplum, ibi adductum de veritate, & falsitate, interdum enim actus intellectus est verus ex vi formalis rationis assentiendi, & tunc fieri non potest, vt idem actus secundum speciem sit verus, & falsus successiue, & in eo veritas dici potest essentialis differentia, non ratione actualis relationis, sed ratione fundamenti, ex quo habet talis actus infallibiliter veritatem adiunctam; & hoc sensu comparatur veritas intellectus ad bonitatem voluntatis sumptam ex obiecto: aliquando autem actus intellectus est verus, non ex vi obiecti formalis, sed ratione materialis, quod ita esse contingit licet iudicatur, quamuis ex vi formalis obiecti possit aliter se habere, vt patet in fide humana, & hoc modo diuisio actus in verum, & falsum, potest dici obiecti, nam idem actus qui est verus posset esse falsus, & quoad hoc æquiparari possunt veritas, & falsitas cum bonitate, & malitia, quæ ab extrinseco prouenit, & non ex intrinseca habitudine ad obiectum.

Sed quæres in communi loquendo, & abstractendo ab vtroque modo bonitatis, & malitiæ, qualis sit hæc diuisio actus moralis in bonum, & malum. Respondetur in rigore rem esse æquiuocam, & analogam, atque adeo diuisionem illam in rigore esse multiplicem, & ideo nihil posse sine distinctione responderi, nisi sub illa diuisione duas contineri, alteram essentialem, & alteram accidentalem, sicut in reliquis denominationibus esse sanum, vel quid simile per intrinsecam formam, & per extrinsecam denominationem est valde analogum: ita actum interiore esse bonum per se, aut ex vi obiecti, aut per solam extrinsecam relationem, analogum est, diuisio ergo, quæ vtrumque modum complectitur non potest non esse analogæ: est ergo sub distinctione respondendum, vt dixi.

DISPV.